

KOLONIZACIJA DJECE U ŽUPI SVETI IVAN ŽABNO 1942. GODINE*

Ćiril PETEŠIĆ, Zagreb

Bilten »Karitas Nadbiskupije Zagrebačke« je uoči Božića 1942. objavio da je preko crkvene ustanove Karitas 1942. po župama Zagrebačke nadbiskupije i Đakovačke ili Bosanske i Srijemske biskupije smješteno ili »kolonizirano« 5.124 djece iz ratom ugroženih krajeva.¹ Bila su to djeca iz Dalmacije, Like, Bosne, Posavine i nekih dijelova Slavonije i Srijema, pa i iz Zagreba.

Briga za postradalu djecu počela je već s početkom rata na našim područjima 1941. godine. Prva djeca smještavana su u postojeće socijalne ustanove, kao što je primjerice bio Dječji dom u Jastrebarskom u blizini Zagreba, u sirotištu u Osijeku, itd. Brigu oko smještavanja postradale djece vodilo je Ministarstvo udruge NDH, osobito preko prof. Kamila BRÖSSLERA,² izuzetnog socijalnog rad-

* Ovaj je prikaz prilog 50. obljetnici početka rada Karitasa Nadbiskupije zagrebačke za vrijeme Drugoga svjetskog rata kod nas. Ovo je ujedno i skroman prilog 900. obljetnici osnutka (Nad)biskupije zagrebačke, u okviru koje je kasnije nastala i hvalevrijedna i humana crkvena ustanova Karitas.

1 »KARITAS Nadbiskupije Zagrebačke«, Zagreb, uoči Božića 1942: »Kolonizacija djece«, str. 5–8.

2 Kamilo BRÖSSLER (1901–1967), hrvatski katolik iz Varcar Vakufa u Bosni, je osnovnu školu i gimnaziju pohađao u Sarajevu, učiteljsku školu završio je u Petrinji. Najprije je kao učitelj službovao po selima i počeo objavljivati napise pedagoško-socijalnog karaktera u raznim listovima. Nekoliko godina kasnije pozvan je na rad u Podmlatku Crvenoga križa Hrvatske u Zagrebu, a ubrzo potom u Školu narodnog zdravlja u Zagrebu. Brösslerov je zadatak bio pedagoško-socijalno prosvjeđivanje naroda i omladine: držao je predavanja po selima i gradovima, vodio snimanje propagandnih filmova prosvjetno-socijalnog značaja i za neke od njih sam pisao scenarije. K. Brössler se kasnije ponovo zaposlio u Podmlatku Crvenoga križa. U radu u Crvenom križu pokrenuo je nekoliko omladinskih časopisa, organizirao ferijalne kolonije, itd. U međuvremenu je diplomirao pedagogiju i sociologiju na filozofskom fakultetu u Zagrebu. Konstantno je objavljivao priloge u više listova i časopisa. Ideal mu je bio švicarski pedagog Johann Heinrich Pestalozzi (1746. do 1827). K. Brössler je 1939. godine jednoglasno imenovan pravim članom Hrvatskog Pedagoško-Književnog Zbora u Zagrebu. Po osnutku Banovine Hrvatske Brössler je bio načelnik u ministarstvu za socijalni rad. Iste je godine (1939) osnovao Dječji dom u Jastrebarskom i povjerio ga brizi katoličkih redovnica. Po uspostavi NDH Brössler je imenovan odsječnim savjetnikom ministarstva zdravstva i uskoro načelnikom u ministarstvu udru-

nika koji se i prije Drugoga svjetskog rata socijalnim radom kod djece i omladine bavio u Školi narodnog zdravlja u Zagrebu – danas Škola narodnog zdravlja Andrija Štampar – i u Podmlatku Crvenoga križa Hrvatske. S razbuktavanjem rata potrebe za zbrinjavanjem stradale djece bivale su sve veće, osobito polovicom 1942. godine, nakon tzv. Kozaračke ofenzive. Pomoć postradalnoj djeci u ratu pružali su odmah i Crveni križ Hrvatske, Karitas Nadbiskupije zagrebačke, »Akcija Diane Budisavljević«, socijalni i zdravstveni radnici, poznati i nepoznati građani Zagreba. Kamilo Brössler je 15. srpnja 1942. imenovan odbornikom Središnjeg upravnog odbora Hrvatskog Crvenog križa, samo nekoliko dana nakon što je prvi konvoj djece stigao iz logora Stara Gradiška u Zagreb. Bila su to uglavnom djeca s Kozare, srpska pravoslavna djeca. Djece je bilo u Staroj Gradiški i u drugim jasenovačkim logorima.

Vijest da se u jasenovačkim logorima nalazi oko 12.000 djece donijela je u Zagreb sestra Monika ŠTAMPALIJA,³ redovnica Družbe Kćeri Božje ljubavi. To se poslije rata godinama prešućivalo i pripisivalo Komunističkoj partiji. Vijest je brzo došla do prof. K. Brösslera i on se odmah latio posla i organizirao izvlačenje djece iz logora, prihvata u Zagrebu i njihov daljnji smještaj. Bila su to djeca u krajnje teškim uvjetima: izgladnjela, bolesna, bez najelementarnijih mogućnosti za život, mnoga su umirala; djeca su bila u dobi od nekoliko mjeseci do 14–15 godina života.

U pomoć djeci priskočio je i Međunarodni Crveni križ. Nesebičnu pomoć pružale su katoličke redovnice i svećenici.

Uza sve to poteškoće su bile vrlo velike. Na mnogu se, naime, djecu gledalo kao na djecu neprijatelja, osobito onu s Kozare. Djecu se u početku zbrinjavalo kao »djecu iz postradalih krajeva«. No, kad je to uočeno, iskrslje su gotovo nepremostive teškoće. »Kada sve nije pomoglo, tada sam pošao najvišem crkvenom dostojanstveniku (zagrebačkom nadbiskupu dru Alojziju Stepincu – op. Ć. P.) i u ime čovječnosti zamolio, da se svojim autoritetom založi za spas naše nesretne djece« – napisao je kasnije prof. K. Brössler.⁴ »Izgleda, da je to konačno pomaknulo točak s mjesta. Resorni ministar u sporazumu s vladom i ustaškom nadzornom

zbe. Odmah su se nametnuli problemi s izbjegličkom djecom iz ratom ugroženih područja. Aktualni su bili problemi kolonizacije djece po selima, posebno akutni 1942. godine nakon tzv. Kozaračke ofenzive. Zbog toga je imao velikih neprilika i 1943. g. ukazom poglavnika Ante Pavelića morao napustiti Središnji upravni odbor Hrvatskog Crvenog Križa. Slijedeće je godine premješten za nadstojnika odsjeka za društvenu skrb obitelji, što je praktički značilo – bio je umirovljen! Poslije rata Brössler je dobio posao u Odjelu socijalne zaštite djece i mladeži pri ministarstvu socijalne politike NR Hrvatske, ali ga je i tada pratila sumnjičavost okoline: ne bi on za vrijeme rata mogao toliko učiniti da nije bio »njihov«! – govorili su. Slijegao je ramenima i – dalje radio na zaštiti djece i omladine. Njegovim je zalaganjem omogućena izgradnja novih zgrada za gluhu i slijepu djecu u Zagrebu, sudjelovao je u osnivanju staračkih domova i mnogim drugim socijalnim akcijama. On je bio i jedan od osnivača Više škole za socijalne radnike u Nazorovoj ulici 51 u Zagrebu i u njoj predavao do svog umirovljenja. – Brössler je bio »jedna od najistaknutijih ličnosti u radu Crvenog križa prije rata, u toku rata, kao i poslije«, napisao je prof. Slavko Stojčević u svojoj knjizi »Materijali za povijest Crvenog križa« (izdanje Republičkog odbora Crvenog križa SR Hrvatske, Zagreb 1971, ciklostilom). Zaokruženi prikaz života i rada prof. K. Brösslera je moja rasprava »Kamilo Brössler – naš Pestalozzi« za »Zbornik za povijest školstva i prosvjete«, koji je upravo u tisku.

3 Vidi: PETEŠIĆ, Ćiril: »Dječji dom u Jastrebarskom. Dokumenti (1939–1947)«, Zagreb, 1990, str. 15–20.

4 BRÖSSLER, Kamilo: »Spašavanje kozaračke djece godine 1942.«, napis objavljen u mojoj navedenoj knjizi, str. 108–128. Na mnogo mjesta u knjizi je riječ o K. Brössleru.

službom izdao nam je odobrenje, da uz suradnju Crvenoga križa i katoličke organizacije 'Karitas' mogu kolonizirati djecu u katoličke porodice a po potrebi i u postojeće dječje domove. Ovo ovlaštenje bilo je za naš rad 'Magna carta' koza- račke djece. Punom parom bacismo se na rad. Nekoliko požrtvovanih i pravih svećenika i redovnica provelo je putem pojedinih župa potrebnu propagandu mimo javne štampe... Sada se počеше javljati ne stotine, nego tisuće porodica, da preuzmu i spasu djecu.«⁵

O koloniziranoj djeci preko Karitasa Nadbiskupije zagrebačke vodila se točna evidencija. Kontaktiralo se s pojedinim župnicima, na području čijih su župa djeca kolonizirana, i davale potrebne upute. Međutim, nova vlast je poslije rata arhiv Karitasa oduzela, pa je rad Karitasa za rata prikazivan u vrlo negativnom svijetlu.⁶ Izvjesno se vrijeme oduzeti arhiv Karitasa čuvao u Muzeju revolucije naroda Hrvatske u Zagrebu, odakle je prebačen na neko drugo mjesto. U više navrata sam nastojao saznati gdje se nalazi. Nema ga u Arhivu Hrvatske, ni u arhivu Instituta za historiju radničkog pokreta u Zagrebu – danas pripojenog Arhivu za savremenu povijest u Zagrebu. Rečeno mi je da se oduzeti arhiv Karitasa možda nalazi u Vojnoistorijskom zavodu u Beogradu. U takvoj se situaciji nije uspjelo provjeriti pisanje biltena »Karitas« o kolonizaciji djece preko Karitasa Nadbiskupije zagrebačke za Drugoga svjetskog rata.

5 PETEŠIĆ, Ćiril: *nav. dj.*, str. 124–125.

6 PETEŠIĆ, Ćiril: »*Što radi Karitas*«, Vjesnik, Zagreb, 7. svibnja 1988, str. 9, je jedan od nastavaka feljtona »Spašavanje djece iz logora Jasenovac«. U navedenom nastavku sažeto sam prikazao osnivanje Karitasa Nadbiskupije zagrebačke, njegovo djelovanje za vrijeme Drugoga svjetskog rata i na kraju kritike na račun Karitasa poslije rata, napisao sam: »Jedna takva kritika objavljena je u knjizi Viktora Novaka 'Magnum crimen' (Zagreb 1948, reprint Beograd 1986, str. 824–830. Karitas je po ocjeni Novakovo bio ustanova 'puna korupcije', 'najmračnija' slika u toj Karitas' ostavlja rad časnih sestara... U vezi s kolonizacijom djece preko Karitasa Novak je u fusnoti stisnutim tiskom na nekoliko stranica objavio dugačko pismo sestre Mihaele Staičić nadbiskupu Stepincu od 5. veljače 1943. Slična kritika Karitasa objavljena je u ediciji 'Žene Hrvatske u Narodnooslobodilačkoj borbi' (Knjiga druga, Zagreb 1955, u opširnoj bilješki na str. 377–378). Jedna i druga kritika pozivaju se na svjedočanstvo ravnatelja Karitasa Stjepana Dumića koje je dao poslije oslobođenja, ali ne navode cijeli tekst Dumićeve izjave ni to gdje se ona nalazi. U Arhivu Hrvatske naišao sam na kopiju 'Bileške' o razgovoru koji je nepotpisani 16. listopada 1945. pribilježio: 'imao sam duži razgovor s Dumićem, penzionisanim pomorskim oficijom, koji je za čitavo vrijeme rata vodio onaj dio KARITASA, koji se starao o partizanskoj djeci, što su razmještena po Hrvatskoj. Na razgovor sam ga pozvao stoga što on o toj djeci najviše zna. Dao mi je mnogo podataka o djeci, a te ću podatke usporediti sa podacima koji su u Ministarstvu socijalne politike...'. Bilješka na tri stranice završava: 'Sve ove izjave Dumićeve valja primati sa izvjesnom rezervom. Po podacima sa drugih strana i sam Dumić se ogriješio o našu djecu. Međutim, on je zavadjen sa ljudima sa kaptola, jer su ga odbacili. Ovaj njegov iskaz može biti i akt osvete. Medjutim, sigurno je da u svemu ima vrlo mnogo istine, što treba provjeriti'«.

Novakove negativne ocjene rada Karitasa su se bez ikakve želje za provjerom prihvaćale i uporno ponavljale četrdesetak godina, u klimi koju je stvorila i podržavala komunistička vlast u zemlji. Manipuliranje Novakovom knjigom »Magnum crimen« najočitije je došlo do izražaja kad je reprint-izdanje te njegove knjige, ali tada u Beogradu a ne u Zagrebu, predložio Jakov Blažević. Uvod reprint-izdanju napisao je nitko drugi nego J. Blažević, poznat javnosti kao državni tužilac protiv zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca u sudskom procesu 1946. g. Osim toga općenito je poznato da J. Blažević nije povjesničar po struci.

Od kritika protiv rada Karitasa i nadbiskupa Stepinca podsjećam na pisanje Jane KOH (Koch): »*Kako je preuzvišeni Alojzije Stepinac 'hranio' 7.000 partizanske djece*«, Beograd, Večernje novosti, 18. i 19. maja 1987.

1.

Bilten »Karitas« je uoči Božića 1942. objavio vijest da je te godine po katoličkim župama kolonizirano 5.124 djece i to u sljedećim župama:

Bartolovec	117	djece	Hlebine	136	djece
Brckovljani	95	"	Ivanić Kloštar	50	"
Brezovica	5	"	Ivanićgrad	52	"
Cerje	13	"	Kašina	47	"
Cirkvena	108	"	Kopriv. Bregi	30	"
Djakovo	94	"	Kopriv. Ivanec	51	"
Dubica	39	"	Koprivnica	115	"
Drnje	133	"	Križevci	117	"
Dugo Selo	125	"	Križ	290	"
Donja Zelina	141	"	Kutina	225	"
Djurđić	31	"	Lupoglav	75	"
Djelekovac	96	"	Lijevi Dubravčak	52	"
Gola	125	"	Ludbreg	242	"
Gradec	52	"	Lipik	62	"
Gradina	81	"	Leskovac	14	"
Goleši	431	"	Rečica	5	"
Martijanec	60	"	Rajići	13	"
Moravče	14	"	Sesvete	59	"
Miholjanec	7	"	Sv. Ivan Žabno	109	"
Novigrad	93	"	Sv. Ivan Zelina	14	"
Nart	54	"	Šigetec	99	"
Novska	48	"	Šašinovac	10	"
Nova Gradiška	350	"	Vel. Bukovac	26	"
Osekovo	5	"	Vrbovec	108	"
Oborovo	49	"	Vugrovec	23	"
Pos. Bregi	174	"	Vrbje	150	"
Peteranec	94	"	Vojnić	53	"
Pakrac	75	"	Vukovar	6	"
Petrinjâ	43	"	Ždala	45	"
Popovača	13	"	Zagreb	162	"
Rovišće	49	"			

Redoslijed župa navodim ne po strogom abecednom redu, već po redoslijedu objavljenom u biltenu »Karitas«. ⁷ Popis župa pokazuje da su to uglavnom župe Zagrebačke nadbiskupije i Đakovačke ili Bosanske i Srijemske biskupije.

U svojoj knjizi »Dječji dom Jastrebarsko. Dokumenti (1939–1947)« pisao sam o suradnji Dječjeg doma u Jastrebarskom i dječjeg logora u sklopu tog istog Dječjeg doma i Karitasa Nadbiskupije zagrebačke, pa tako i o kolonizaciji djece preko Karitasa. U nedostatku dokumentacije nisam mogao drugo no objaviti faksimil stranice iz biltena »Karitas Nadbiskupije Zagrebačke« s popisom kolonizirane djece po župama 1942. godine, prema evidenciji koja je vođena do predavanja toga biltena za Božić 1942. u tisk. Dva dodatna dokaza o kolonizaciji djece po župama su odgovori župnika o četvero kolonizirane djece Diani Budisavljević iz

⁷ Bilten »KARITAS Nadbiskupije zagrebačke«, Zagreb, uoči Božića 1942, str. 6.

1943. godine, faksimile kojih sam u knjizi također objavio, prema fotokopijama originala iz Ostavštine Diane Budisavljević u Arhivu Hrvatske u Zagrebu. Navodim njihove tekstove:

»Sv. Iv. Žabno, 15. VII. 1943.

Mogu Vam javiti, da se dječak Milutin Suvajac nalazi na izdržavanju u Sv. Ivanu Žabno br. 121. kod Josipa Zrinjski.

Za Dom spremni!

L. Žunić
župnik«

»U vezi s Vašim cijenjenim pismom od 2. VI. i 6. VI. kojim ste se obratili na ovaj župni ured a za informacije za neku djecu, časti se ovaj župni ured odgovoriti slijedeće: *Vaso Jokić* nalazi se kod Mare Alapić, Sunja br. 132, *Mileva* se nalazi kod Jele Jorgović Pos. Gradusa, br. 85, *Milan* se nalazi kod Ivana Domitrovića u Žremenu 29, pošta Sunja.

Sa odličnim štovanjem

August Kralj
namj. dekan«

U nedostatku drugih dokumenata o kolonizaciji djece preko Karitasa, ovih sam nekoliko dokumenata smatrao uvjerljivima, nadajući se da će se jednoga dana vjerojatno pronaći i drugi dokumenti koji će to bolje potkrijepiti, možda čak i originalna dokumentacija Karitasa ako negdje još postoji.

2.

Radeći ovoga ljeta na pripremanju monografije o Župi Sveti Ivan Žabno, predložio sam tamošnjem župniku Danijelu Žgancu, da se sredi knjižnica i arhiv župe, to više što mu je u dužem posjetu bio njegov nećak, mladomisnik Josip Žganec, koji mu u tome može pomoći. Prijedlog je prihvaćen i sređena je župska knjižnica, koja sad ima više od tisuću knjiga; sređen je i župski arhiv, za sada postojeći dokumenti po godinama. S vremena na vrijeme zanimalo me kako im ide posao, pa sam jednoga dana upitao: imade li kakve dokumentacije iz vremena rata 1941. do 1945. Nema gotovo nikakve dokumentacije, rečeno mi je. Shvatite, bilo je to ratno, nesigurno vrijeme. Ondašnji župnik, pokojni Leonard Žunić, se bojao. Uostalom, on je poslije rata bio i osuđen i nekoliko je godina proveo u zatvoru. Međutim, ipak postoje nekakvi popisi iz 1942. Da vidim – rekao sam. Sjetio sam se odmah da sam u knjizi o dječjem domu u Jastrebarskom objavio jedan odgovor župnika L. Žunića Diani Budisavljević. I, na moje iznenađenje dobio sam na uvid spomenute popise iz 1942. Odmah sam razabrao da se radi o popisima djece koje je Karitas kolonizirao u župi Sveti Ivan Žabno 1942. U arhivu je i popis kolonizirane djece i u susjednoj župi Cirkvena. U tom je mjestu i sjedište Cirkvenskog dekanata, u okviru koga je i župa Sveti Ivan Žabno. Djeca su najvjerojatnije iz Zagreba dovedena najprije u Sveti Ivan Žabno, a odatle je dio njih odveden u Cirkvenu. Vjerojatno je tom prilikom i popis kolonizirane djece u Cirkveni zaoštao u župnom uredu u Svetom Ivanu Žabno.

Prema dokumentima koje ovdje objavljujem, kolonizirana su djeca dopremljena 1942. u Sveti Ivan Žabno u dva navrata, prema popisima od 25. kolovoza i 2. listopada. U prvom (vidi u prilogu Dokument br. 1) je navedeno 51 dijete. U drugom su imena također 51 djece (50 + 1, vidi Dokument br. 2). Navedeno je

prezime i ime pojedinog djeteta, koliko je dijete imalo godina, imena njegovih roditelja, navedena su mjesta odakle su djeca, negdje i obližnji zaselak i kućni broj, kod koga je dijete smješteno i ako je iz mjesta prihvata otišlo.

Iz ta dva popisa je vidljivo da su djeca imala od 5 do 14 godina života. Bila su iz Prijedora, Bosanske Gradiške, Bosanske Dubice, Dervente, Bosanskog Novog, i obližnjih sela; zatim iz Jasenovca, Hrvatske Dubice, Požege, Novske, Virovitice, Slatine, Kostajnice, Suhopolja, Rajića, itd. Ipak, zaključiti treba da su djeca pretežno bila iz Bosne, pa se u popisu njihovog smještaja u pojedinim selima župe Sveti Ivan Žabno navodi da se radi o »bosanskoj djeci« (vidi Dokumenti br. 3). To su popisi djece smještene u selima Brezovljani, Haganj, Predavac, Remetinec, Škrinjari i Žabnica, dok je glavnina njih smještena u Svetom Ivanu Žabno. U tim je popisima za pojedino selo navedeno ime i prezime domaćina koji je dijete primio na prehranu, njegov kućni broj te ime i prezime djeteta. Neke od ovih priloga donosim i u fotokopijama.

Dokument br. 4. svjedoči da se Karitas obratio pojedinim župnim uredima, u smislu naredbe Ministarstva unutrašnjih poslova Ravnateljstva za udružbu i skrb od 25. kolovoza 1942. godine, da se javi »kod koga su djeca na prehrani«, zatim svaka promjena kod djece, »da li su dobro spremljena i kako su poslušna«. U istom dopisu piše i slijedeće: »Nastojimo da djeci pribavimo obuču i zato nam je potrebno znati koliko je potrebno obuće a koliko doznaka za nabavu obuće«.

Župni ured Sveti Ivan Žabno je reagirao na taj dopis i sastavio popis »Cipele za djecu« (Dokument br. 5). Naveden je redni broj, naziv sela, kućni broj, ime i prezime domaćina, ime i prezime djeteta i broj cipela koje su mu potrebne. Popis ima četiri stranice i u njemu je navedeno 96 djece, a na zadnjoj stranici još 12 djece. Imena neke djece su prekrížena. Broj djece gotovo potpuno odgovara broju djece navedenom u biltenu »Karitas« (109). Na kraju je zabilježeno da je 30 pari obuće bilo dano »gratis«, tj. badava, što znači da su pojedini domaćini koji su djecu primili na prehranu cipele za djecu u pravilu plaćali. Bakandže za djecu su nabavljene po cijeni od 250 Kuna, a cipele – brojevi 9, 10, 10.5 i 11 po 400, brojevi 12, 13, te 1 i 1.5 po 500, a brojevi 2, 3, 4 i 5 po 600 Kuna. Popis za cipele je dovršen 28. prosinca 1942. Donosim fotokopije početka i završetka liste »Cipele za djecu«, kao i dodatnu bilješku: 14. X. Primio 3 kutije = 20 drvenjaka, 2 kutije (cipela) br. 2; 1 kutija 5 br. 9 i 5 br. 10; 1 kutija br. 10; 2 kutije br. 1.5; 1 kutija br. 10.5 1 kutija br. 12; 1 kutija br. 13; 10 kaputa, 10 hlača i 124 m flanela.

Priloženi dokumenti pokazuju da je u selu Brezovljani 1942. bilo kolonizirano 17 djece, u Hagnju 13, u Predavcu 8, u Remetincu 1, u Škrinjarima 7 i 4 u Žabnici. Negdje su djeca koja su bila braća bila smještena u istome selu, a domaćin Ivan Živković npr. primio je čak troje djece: Marka, Milu i Katu Parčević. Vodilo se računa, koliko je bilo moguće, i o tome da se djeca porijeklom iz istoga sela smjeste u istome prihvatnom selu, npr. njih šestoro iz Međida-Dubice, iz Turjaka kod Bosanske Gradiške.

Bilten »Karitas« je pisao: »Naše se je razmještanje moglo izvršiti samo u onim župama, koje nisu bile ugrožene, obratio se je Karitas Nadbiskupije Zagrebačke na dotične župnike i civilne vlasti...«. Karitas je uzimao »ponajviše djecu od dječjeg prihvatilišta u Zavodu za gluho-nijemu djecu u Zagrebu i dielio po pojedinim župama... Kako je takve djece u Zagrebu bivalo svakim danom sve više, a prostori u zavodu za odgoj gluho-nijeme djece postale premalene, morala su se ta siromašna djeca smjestiti i u Jeronimskoj dvorani na Tomislavovu trgu (dvorana

u dvorištu Društva sv. Jeronima na Trgu kralja Tomislava 21 u Zagrebu, gdje je danas sjedište Društva sv. Ćirila i Metoda – op. Ć. P.)... Uza sve to su prilike ukonačenja postale očajne. U času najvećih neprilika i briga za život te sitne djece pritekao je Preuzv. gospodin Nadbiskup zagrebački u pomoć davši svoj veliki cvjetnjak urediti za prihvatilište djece i time je spašen život mnogih sirotana. U tom cvjetnjaku, koji imade centralno grijanje, odmaraju se djeca i pripremaju za smještaj po selima... Kako je međutim broj nove nadošle djece dnevno rastao... morala su se djeca smjestiti u sve one zavode u gradu Zagrebu i okolici, koji su bili podesni za primanje djece. Kad je i to smještanje djece bilo već nedovoljno, moralo se preći na smještanje djece po obiteljima uz pristojnu mjesečnu nagradu. U isto vrijeme, da se odterete prihvatilišta, morala su se odraslija djeca najžurnije smjestiti po pojedinim selima... Seljaci su pod vodstvom svojih župnika i predstavnika civilnih vlasti dočekivali djecu, koju su dopratile časne sestre sv. Franje na dužnosti kod Karitasa. Za djecu je bilo skoro svuda pripremljeno jelo i kola za odvažanje u sela. Seljaci, muškarci i žene preuzimali su sa suzama u očima tu siromašnu djecu. Uzimali su ne po jedno, nego po dvoje, troje a koji puta i više ne želeći, da se odiele braća. Kod smještanja nastojalo se, koliko god je bilo moguće, rođake, odnosno djecu iz istoga sela smjestiti u jednom mjestu, da se uvijek vide i da ostanu u blizini. A kako čitamo iz redovnih izvještaja župnika, odnosno općinskih poglavarstva, sva su djeca dobro smještena, ljudi s njima postupaju veoma liepo, a sama djeca su poslušna i dobra. Mnogi i mnogi roditelji, koji su došli svoju djecu posjetiti ili preuzeti, ostavili su ih i nadalje kod hranitelja, jer da ni kod njih samih ne bi nikada tako dobro imali. Zdravlje te djece je dobro, imade samo malo slučajeva oboljenja, a umrlo je u svemu samo 4 djece, i to od bolesti sa kojima su već od prije bolovala«. ⁸

Djeca koju je Karitas kolonizirao u župi Sveti Ivan Žabno bila su većinom pravoslavne vjere, srpska djeca. Iako su bila smještena u katoličke obitelji, nitko nije na njih vršio prisilu da prijeđu u katoličku vjeru. U župskom uredu župe Sveti Ivan Žabno postoji »Knjiga prelaza«, u kojoj su registrirani Židovi koji su nekoliko godina prije Drugoga svjetskog rata i za vrijeme rata prešli na katolicizam, kao i prelaznici s pravoslavlja. Prelaznici s pravoslavlja svi su bili stariji od 20 godina života, tako da među njima nije navedeno nijedno kolonizirano dijete iz 1942. godine. Krštenje onih koji su sa židovstva, tzv. »Mojsijeva zakona«, prelazili na katolicizam uvedeno je i u župske matice krštenih. Prijelazi pravoslavaca na katolicizam, međutim, nisu registrirani u tim maticama, jer katolicizam priznaje krštenje pravoslavnih. Naglasiti valja, da su neka od kolonizirane pravoslavne djece u Svetom Ivanu Žabno u tom mjestu ostala i poslije rata i ostala pravoslavna. Jedan od njih je npr. Milorad Dobraš, koga su domaćini koji su ga primili kasnije i posvojili. Njemu su ostavili i kuću i imanje, oženio se u katoličkoj crkvi i nesmetano do danas živi u Svetom Ivanu Žabno.

Sveti Ivan Žabno i okolna mjesta su i za vrijeme Prvoga svjetskog rata bilo poznato svojom humanošću prema ugroženoj djeci. Oni su i tada primili u kolonizaciju djecu iz gladu ugroženih krajeva – Dalmacije, Istre, Bosne i Hercegovine. Kolonizaciju djece je tada organizirala Narodna zaštita iz Zagreba. ⁹

⁸ Isti, str. 6–7.

⁹ Vidi napise: V.: »Ferijalna kolonija istarske djece s otoka Cresa u općini Sv. Ivan Žabno.«, Narodna zaštita, Zagreb, I/1917, broj 22. i 23., 6. prosinca, str. 6; KOLŠEK, M(arija): »Doček istarske dječice u Sv. Ivanu Žabno.«, Narodna zaštita, Zagreb I/1917, 20. prosin-

Zaključak

Dokumenti Karitasa Nadbiskupije zagrebačke o koloniziranoj djeci u župi Sveti Ivan Žabno 1942. potvrđuju da su navodi biltena »Karitas Nadbiskupije Zagrebačke« o kolonizaciji djece po župama Nadbiskupije zagrebačke i Đakovačke ili bosanske i Srijemske biskupije 1942. godine istiniti, te ih kao takve treba tretirati. Neosnovani su, prema tome, paušalni prikazi i globalne ocjene o zlostavljanju srpsko-pravoslavne djece preko Karitasa za vrijeme Drugoga svjetskog rata. Te su ocjene izraz nepoznavanja stvari i mržnje prema svemu što je katoličko i hrvatsko – makar to u sebi dobro, plemenito i ljudsko bilo.

3.

DOKUMENTACIJA

Broj 1718/1942

Dokument br. 1 – Izkaz djece, koja se osnovno naredbe Ministarstva Udružbe. broj 66621 od 25. kolovoza 1942 upućuju na prehranu i skrb u Sv. Ivan Žabno.

1. SEKULIĆ Uroš	14 god.	pok. Rade i pok. Marinke	Omarsko	Prijedor
2. SAVANOVIĆ Dragan	11 god.	Simo i Anka	Šmitrani-Turjak	
3. MAČKIĆ Bogdan	12 "	pok. Ilija i pok. Ana	Uštica-Jasenovac	
4. BABOŠAJIĆ Nikola		Antin i Andje	Hrvatska Dubica	
5. JAČIMOVIĆ Sreto		Vaso i Stana	Sopna-Požega	
6. ZMIJANAC Nikola	5 god.	Mihajlo i Milka	Medjidje-Dubica	
7. ŠUVAK Djoko	13 god.	Petar i Stojka	" "	
8. DRAGANJ Dragutin	12 god.	Stojan i Anka	" "	*/ Crkvena
9. DRAGIĆ Trivić	11 "	Djoka i Milka	" "	"
10. RUŽIČIĆ Stevana	8 "	Mile i Dušanka	" "	
11. ŠUVAK Milan	6 "	Dragosav i Milka	" "	
12. KOSTIĆ Djuro	12 "	Lazo i Milka	Jasenovac	
13. KRNJAIĆ Djuro	12 "	Jovo i pok. Jela	Jasenovac	Uštica
14. SUVAJAC Dušan	11 "	Mikal i Milja	Bos. Gradiška	
15. SUVAJAC Milutin	14 "	Pero i Grozda	Jablanac	Bos. Gradiška
16. GRUBIŠIĆ Radislav	9 "	Milan i Jožanka	Trsovac	Bos. Gradiška

*/ Prebačen u susjednu župu u Cirkveni.

ca, broj 24. 25. i 26., str. 4; SOMMER, Mišo: »Skrb za ratnu siročad u Bjelovarsko-križevačkoj županiji.«, Tjednik bjelovarsko-križevački, Bjelovar, XXX/1918, br. 7.

Kolonija istarske djece smještena je bila u selima Sveti Ivan, Žabno, Cirkvena, Farkaševac i Severin. Na dolasku djece iz Zagreba u Sveti Ivan Žabno, na željezničkoj postaji u Križevcima djecu su dočekali križevački biskup (vladika) »presvijetli gospodin Julije Drohobeczky, poglaviti gospodin kotarski predstojnik Josip Kovačić, g. sudbeni pristav Dr. Ivo Ivačić, ravnatelj gospodarskoga učilišta gosp. Mijo Grahor, gosp. Franjo Petrović, upravitelj i bilježnik iz Sv. Ivana, pa načelnik iz Ravna g. Ciglaric koji nas svi otpratiše do Sv. Ivana Žabna. Ovdje je bio doček nadasve srdačan. Dočekaše nas: domaća školska mladež pod narodnim barjacima, a pod vodstvom svoga vrlo ravnajućeg učitelja g. Petrovića i gđice učiteljice Stanić...« – pisala je Marija Kolšek, namještenica Zemaljskog središnjeg odbora Narodne zaštite. U općinskoj vijećnici u Svetom Ivanu Žabno djecu i ugledne pratiocje je »dočekao i mjesni župnik velečasni gospodin Josip Milković... koji je i zborom i tvorom prednjačio svojim župljanima uzevši i sam k sebi jedno siročče«.

17. KOVAČEVIĆ Dragomir	10	"	Petar i Marinka	Turjak	Bos. Gradiška	
18. GAJIĆ Dragutin	10	"	Mihajlo i Stana	"	"	
19. GALONJA Slavko	9	"	Rajko i Jana	Šaškinovac	Bos. Gradiška	
20. TIMORAC Boro	12	"	Marko i Draginja	Vrbaška	Bos. Gradiška	
21. JANJETOVIĆ Boro	12	"	Milan i Jela	Donji Pongrac	Bos. Gradiška	
22. VIDOVIĆ Mirko	12	"	Djordje i Petra	Vrbaška		
23. VUKOVIĆ Ostoja	12	"	Miro i Marija			
24. MILOŠEVIĆ Borislav	9	"	Stevo i Vuka	Trijebovlje	Bos. Gradiška	
25. GLIGIĆ Zdravko	10	"	Milutin i Djuja	Miloševo Brdo	"	
26. FILIPOVIĆ Rade	9	"	Sava i Joka	Miljevići	"	
27. FILIPOVIĆ Ostoja	8	"	"	"	"	
28. PRPIĆ Dragutin	12	"	Mile i Veselka	"		
29. GAJIĆ Milovan	8	"	Ilija i Zorka	Gornji Jurkovci	"	
30. MANDIĆ Simo	11	"	Dušan i Jeka	Turjak	"	
31. ZRNIĆ Slavko	10	"	Novak i Mara	"	"	
32. ADŽAJIĆ Vaso	12	"	Mile Petra	"	"	
33. ADŽIJIĆ Vid	11	"	Mirko i Savka	"	"	
34. STOJNIĆ Nikola	10	"	Milan i Kata	"	"	
35. GRUBEŠIĆ Veljo	10	"	Vasilije i Stanojka	"	"	
36. JOVANIĆ Mila	12	"	Mile i Stana	Žuljevica	Bos. Novi	
37. ŠOKČEVIĆ Petar	10	"	Vaskrisije i Savka	Turjak	Bos. Gradiška	
38. POPOVIĆ Saja	12	"	Dragić i Mara	Rajić	Goleši	otišla 25. XI.
39. POPOVIĆ Milka	10	"	Dragić i Mara	"	"	otišla 25. XI.
40. ZASTAVNIKOVIĆ Ljuba	12	"	Mile i Milka	"	"	otišla 25. XI.
41. DOBRIČIĆ Valinka	9	"	Čedo i Saja	Milisavci	Novska	otišla 25. XI.
42. RAJIČIĆ Anka	10	"	Aran i Kata	Goleši	Rajići	otišla 25. XI.
43. BURAZER Persa	11	"	Pantelija i Pava	Bos. Dubica		
44. ČOLIĆ Ana	9	"	Ostoja i Kata	Colići-Kostajnica		
45. BILBIR Mileva	10	"	Marko i Žarka	Kalender	"	
46. BJELAJAC Vuka	11	"	Pero i Marija	Sobjak	Bos. Gradiška	
47. SUBOTIĆ Branka	12	"	Rajko i Milka	Miloš. Brda	"	
48. SUBOTIĆ Janja	10	"	Ilija i Anka	" "	"	
49. SUBOTIĆ Vukosava	12	"	Mihajlo i Petra	" "	"	
50. SUBOTIĆ Mila	8	"	Mihajlo i Petra	" "	"	
51. MALINOVIĆ Stojan kod Djure Ježić, Poljana	10 god.		Dušan i Sofija	Gornji Pokrajci br. 3 Bos. Gradiška		

(žig Karitasa)

Povjerenik Ministarstva
Udružbe za razvoj djece
ravnatelj Karitasa
Stjepan Dumić (v. r.)

Povjerenik Mistarstva Udružbe
 Karitas Nadb. Zagrebačke
 Broj 1785/42

Dokument br. 2 – Popis djece, koja se po naredbi Minist. Udružbe i Karitasa
 upućuju na prehranu i skrb u Sv. Ivan Žabno

Naredba Min. Udružbe broj 66621-1-2 od 25/8 1942

1. Radovanović Radovan	8 g	M. Brusnice	Marko-Petra	
2. Drugović Rade	12 g	Klakar-Derventa	Gligor-Ana	
3. Zanić Mihajlo	10 g	Turjak-Bos. Grad.	Milan-Gaspara	
4. Gajić Bogdan	8 g	Dol. Jurkovića-Bos. Grad.	Marko-Pava	
5. Ličanin Djuro	11 g	Cabuna-Virovitica	Savo-Milka	
6. Janić Mirko	11 g	" "	nezak. Milka	
7. Ličanin Ana	13 g	" "	Savo-Milka	
8. " Lazo	5 g	" "	" "	
9. Borojević Mileva	12 g	Gornji Klakar-Derventa	Kosta-Milica	Šimić
10. " Bogdan	10 g	" "	" "	Ljubica
				Milan
				Košćević
11. Bjelić Radojka	12 g	" "	Ostoja-Duja	
12. " Milka	9 g	" "	" "	
13. Trifković Sava	12 g	" "	Aleksa-Mileva	Ivan
				Borlinić
14. " Jovan	10 g	" "	" "	
15. Šijan Branko	12 g	Gunjevac-B. Dubica	Rade-Marta	
16. " Anka	9 g	" "	" "	
17. " Nevenka	6g	" "	" "	
18. Stanar Marija	12 g	" "	Djuro-Persa	
19. " Zorka	11 g	" "	" "	
20. Pilpović Milica	10 g	" "	Petar-Marija	
21. " Stana	9 g	" "	Milenko-Milja	
22. Vrmic Ana	12 g	Draksenić-Bos. Gr.	Pero-Marta	
23. " Rade	6 g	" "	" "	
24. " Milenko	10 g	" "	" "	
25. " Dušan	8 g	" "	" "	
26. Vidović Mara	10 g	Gunjevac-B. Dubica	Pero-Stana	
27. " Ana	8 g	" "	" "	
28. Teodosić Vid	13 g	Klakar-Derventa	Rajko-Ružica	
29. " Jovan	11 g	" "	" "	
30. " Djordje	7 g	" "	" "	
31. " Višnja	6 g	" "	" "	
32. Grbavac Nikola	12 g	Draksenić-B. Dubica	Vojin-Savka	
33. " Mika	8 g	" "	" "	
34. " Stoja	7 g	" "	" "	
35. Kuzmanović Stanka	13 g	Klakar-Derventa	Sava-Smiljana	
36. " Mara	11 g	" "	" "	
37. Vukman Slavica	13 g	" "	Bogdan-Milica	
38. " Stana	11 g	" "	" "	
39. " Andrija	7 g	" "	" "	
40. Crnobrnja Mileva	13 g	St. Krivalja-Virovitica	nezak. Milka	
41. " Radmila	6 g	" "	" "	
42. " Jela	11 g	" "	" "	
43. " Savo	9 g	" "	" "	
44. Vlainić Andjelija	8 g	" "	" "	

45. Dobraš Milorad	12 g	”	”	Nikola-Ana	
46. ” Sava	6 g	”	”	”	”
47. Dobrojević Jovanka	7 g	Liščina-Suhopolje		Marko-Savka	
48. Karava Sretko	12 g	Mala Brusnica-Derventa		Savo Jela	
49. Bogatić Gojko	10 g	Liščina-Slatina		Lazo-Ruža	otišao sa
50. Kolendžić Stevo	13 g	Stara Krivalja		Mile-Ana	

Zagreb, 2/X 1942

Povjerenik Min. Udružbe
ravnatelj Karitasa
Kopific Maksim Sv. I.Ž.*

Borojević Konstantin

(žig Karitasa)

Stjepan Dumić (v. r.)

*/ Sveti Ivan Žabno.

Dokument br. 3 – a) Spis sela Brezovljani Bosanske djece na prehrani

	Kbr	
1. Ciglarić Štefa	13	Mažar Tomislav
2. Vinek Josip	55	” Petar
3. Tomašegović Vinko	52	” Zvonko
4. Mihajlić Mato	85	” Dragica
5. Kolar Tomo	60	” Milka
6. Pratzner Robert	65	Kalavra Bosa
7. Jelenčić Mijo	70	” Mile
8. Ivošević Nikola	71	Radovanović Stana
9. Ciglarić Nikola	72	” Radinka
10. Hudec Mato	83	Maričić Mirjana
11. Taritaš Imbro	53	” Vidosava
12. Topljak Mato	92	Kuzmanović Stanka
13. Ivanović Josip	96	” Mara
14. Petković Anton	51	Bijelić Milka
15. Ciglarić Nikola	50	” Radojka
16. Mihajlić Štefo	26	Milić Josip
17. Terek Čila	86	” Ante

Župnom Uredu sv. Iv. Ž*/

U Brezovljanima 31–XII 1942

Str **/Košćević

*/ Sveti Ivan Žabno

**/ Starješina

b) Iskaz Bosanske djece u selu Hagnju

Red. broj	Ime i prezime djeteta	Ime gospodara kod koga je	kbr
1	Djuro Ličanin	Tomić Marko	10
2	Milica Filipović	Dončević Franjo	72
3	Stana Filipović	Bokanjc Verona	106
4	Ana Vrnić	Dončević Adam	6
5	Milenka Vrnić	Dončević Marko	26
6	Mirko Stojnić	Jurmanović Nikola	63
7	Rajko Kajić	Baričević Vinka	31
8	Ana Ličanić	Vugler Stevo	111
9	Mirko Janić	Car Lovre	33
10	Dušan Vrnić	Tomić Mato	90
11	Rade Vrnić	Čičak Tomo	2
12	Lazo Ličanić	Horvat Julia	125
13	Zdravko Stojnić	Horvat Mijo	68

U Hagnju 4/X – 42
starešina
Dončević

Predavec

Red. br.	domaćin	kućni broj	dijete	cipele
1.	Djuro Košćević	2	Petar Šokčević	21 cm
2.	Nikola Klarić	57	Ostoja Vukolić	26 cm
3.	Marko Čolić	61	Milovan Radjić	22 cm
4.	Djuro Kolar	10	Ostoja Pilipović	22 cm
5.	Sl. Košćević	15	Mirko Vidović	23 cm
6.	Franjo Košćević	13	Mileva Crnobrnja	24 cm
7.	Vinko Habjanec	40	Radmila Crnobrnja	18 cm
8.	Ivan Košćević	36	Rade Pilpović	23 cm

Remetinec

1.	Franjo Štajmirec		Mile Stojić	32 cm
----	------------------	--	-------------	-------

Škrinjari

1.	Vinko Brezovac	45	Nikola Stojnić	22 cm
2.	Galinec Andrija	20	Mirko Momčilović	27 cm
3.	Miko Špoljar	54	Rade Momčilović	22 cm
4.	Franjo Škrinjar	33	Dragomir Pajić	25 cm
5.	Franjo Kolar	14	Petar Bjelajac	23 cm
6.	Mijo Čuček	26	Jovica Banović	25 cm
7.	Djuro Kolarić	17	Boro Timarac	26 cm

Žabnica

1.	Sanko Ivan	36	Nikola Matijević	19
2.	Ivan Živković		Marko Parčević	19
3.	" "		Mile "	23
4.	" "		Kata "	26

Dokument br. 4 -

"K.A.R.I.T.A.S." Nadbiskupije Zagrebačke Zagreb, Vlaška ulica 36.

Broj: 2036/1942.

Zagreb, dne 29. listopada 1942.

V e o m a h i ž n o !

Prečastnom

Rimokatoličkom

ž u p n o m

H. Ivan Žabro

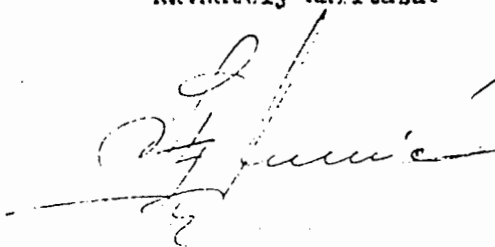
U smislu naredbe Ministarstva unutarnjih posala Ravnateljstva za Udružbu i skrb broj 66621-I-2 od 25.VIII. 1942. molimo Vas, da nam što prije javite kod koja su djeca na prehrani jer nam je neobhodno potrebno radi evidencije.

Jednako Vas molimo, da nam javite svaku promjenu kod djece i da se izvolite propitati kako se postupa sa djecom, dali su dobro spremljena i kako su poslušna.

Nastojimo da djeci pribavimo obuču i zato nam je potrebno znati koliko je potrebno obuće a koliko oznaka za nabavu obuće.

Zahvaljujući se unapried ostajemo u Kristu ođani

Ravnatelj Karitana:

Cipele za djecu

- 1.) Brezovljani 26. Stj. Mihajlić - Josipa Milić - 20 cm 10 1/2
- 2.) " " 55 Josipa Vrenegih - Petar Marčarić - 18 cm 10
- 3.) Pridonice 2. Đuro Bošević - Petar Šekić - 24 cm 11
- 4.) Sv. Vr. Z. 68 Miroslav Milić - Vinko Subotić - 23 cm 10 1/2
- 5.) Sv. Vr. Z. 22. Julij Budiselić - Milja Subotić - 18 cm 10
- 6.) Brezovljani 85. Mato Mihajlić - Dragica Marčarić - 23 cm 10 1/2
- 7.) Sv. Vr. Z. br. 1. Stj. Vinski - Slavko Zornić - 25 cm 11

$$\begin{array}{r} 10 \\ 585 \\ \hline 595 \end{array}$$
 250.-

14 A. Trnina
 3 kutija = 20 dječjaka
 2 kutija br. 2
 1 kutija 5 br. 9
 5 br. 10
 1. kutija br. 10
 2 " br. 1 1/2
 1 " br. 10 1/2
 1 " br. 12
 1 " br. 13
 10 krapata
 10 helena
 124 m flanela

Fotoprilozni 1-2: Fragmenti popisa »Cipele za djecu« (dijelovi prve i četvrte stranice i dodatak od 14/10/1942.)

Državni ministarstvo Univerziteta

Karlsruhe, 21. 8. 1942

Broj 1785/42

Papier

djece, koja se po nacelu Minist. Univerziteta i Karlsruha upućuju na prehranu i skrb u sv. Ivan Žabno

Min. Univerziteta broj 66621-11122 2. 8. 1942

1	Radovanović Radovan 8g	U. Brannice Marko-Pišta	
2	Prusović Rade 11g	Marko Derwent, Ploče uva	
3	Janić Nikša 10g	Trusak, Pod Grad. Ulas - Gostivar	
4	Gajić Bogdan 8g	U. Jusevica " Marko-Pišta	
5	Ličanin Đuro 11g	Cabura - Novitica Lazo - Milica	
6	Janić Mirko 11g	" " " " Ulas	
7	Ličanin Ova 13g	" " " " Lazo Milica	
8	" Lazo 5g	" " " " " "	
9	Đoković Ulas 12g	Gomji Klakar ^{Novent} Lado - Milica	Šimil Ljubica
10	" Bogdan 10g	" " " " " "	Milica Đoković

47 Dobrojević Jovanka 7g

48 Karava Sotko 12g

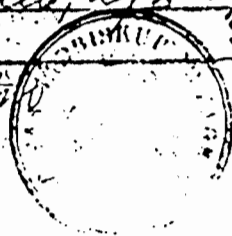
49 Bogatić Gajko 10g

50 Kolondžić Lazo 13g

Zagreb, 21. 8. 1942

Državni ministarstvo Univerziteta
Karlsruhe

Dr. Konstantin

Šimil Ljubica
L. J. Đoković

Fotoprilog 3: Dijelovi »Popisa djece... upućene na prehranu i skrb u sv. Ivan Žabno«

Spis sela Brezovljana		Bosanska djeca na prehrani	
	Kar.		
1. Biglarić Stjepa	13	Moštar	Tomislav
2. Vinskić Josip	55	"	Petar
3. Tomašević Vinko	52	"	Kvorko
4. Mihajlić Mato	85	"	Dragica
5. Polarić Tomo	60	"	Milka
6. Prater Robert	65	Kolarica	Bosa
7. Jelencić Mijo	70	"	Mile
8. Vrošević Nikola	71	Radovanović	Stanka
9. Biglarić Nikola	72	"	Radinka
10. Kludac Mato	83	Marić	Mijana
11. Janičić Imbro	53	"	Vidosava
12. Papić Mato	92	Kuzmanović	Stanka
13. Ivanović Josip	96	"	Mara
14. Petković Antona	51	Bijelić	Milka
15. Biglarić Nikola	50	"	Radinka
16. Mihajlić Stjepa	96	Milić	Josip
17. Jarek Lila	86	"	Mile

Ukupno 17 djece iz 7 s

1. Brezovljana 31 - XII 1942

Fotoprilog 4: Bosanska djeca na prehrani kod Brezovljana (dok. br. 3-a)